המרכז האקדמי רופין
ראות מעבר לאופק
המכון להגירה ושילוב חברתי

הקריה האקדמית אונו
Ono Academic College

נייר עמדה בנושא:

עלייה מצרפת בסמוך לאירועי 7 באוקטובר 2023 ולאחריהם[1]

ד"ר רוית תלמי-כהן, פרופ' סבטלנה צ'אצ'אשווילי–בולוטין וגב' נחמה אפרתי

פברואר 2026

[1] נייר עמדה זה נכתב במסגרת מחקר רחב היקף העוסק בעולים ובתהליכי העלייה לישראל מאז תחילת שנת 2022 ועד 2025, ומומן על ידי הקרן הלאומית למדע (ISF), מענק מס' 3353/24.

תוכן עניינים

תקציר מנהלים 3
עיקרי ההמלצות 5
1. רקע ומטרות 6
2. מתודולוגיה 7
3. ממצאים: תמונת מצב כפי שהיא מתוארת על ידי העולים 8
3.1 עלייה כבחירה ערכית ולא כבריחה 8
3.2 פרדוקס הביטחון 10
3.3 תחושת "אובדן מקצועיות" 11
3.4 התמודדות וקליטה בשגרת חירום 12
3.5 הקהילה כעוגן קליטה מרכזי 13
3.6 מערכת החינוך כעוגן קהילתי בשגרת חירום 14
4. תובנות רוחב למדיניות 15
5. המלצות מדיניות לעלייה בתקופת מלחמה 16
5.1 הכרה בעלייה בתקופת מלחמה כשלב קליטה מובחן 16
5.2 מעבר מהנגשת שירותים להתאמת המערכת לקליטת העלייה בזמן מלחמה 16
5.3 הכרה במיומנויות שנשחקות ולא רק בכאלה שחסרות 17
5.4 מדידת הצלחת קליטה דרך רציפות תפקודית ולא דרך הישגים נקודתיים 17
5.5 התאמת מענים לפי סגנונות התמודדות ולא רק לפי מאפיינים דמוגרפיים 17
5.6 פיתוח שגרות קליטה גמישות למציאות של חירום מתמשך 18
5.7 מסלולי קליטה מבוססי אמון ושילוב עולים כשותפי מדיניות 18
6. סיכום 18

נייר עמדה בנושא:

עלייה מצרפת בסמוך לאירועי 7 באוקטובר ולאחריהם[2]

ד"ר רוית תלמי-כהן, פרופ' סבטלנה צ'אצ'אשוויליי–בולוטין וגב' נחמה אפרתי[3]

תקציר מנהלים

נייר עמדה זה בוחן את חוויית העלייה מצרפת לישראל בשנים 2023–2025, בסמוך לאירועי 7 באוקטובר ולאחריהם, כפי שבאו לידי ביטוי בראיונות עומק עם עולים. נקודת המוצא של המסמך היא כי עלייה בתקופת מלחמה אינה דומה לעלייה בתקופת שגרה, אלא היא מצב קליטה מובחן, שבו העולים והמערכת פועלים במציאות של שגרת חירום מתמשכת. עבור המרואיינים העלייה אינה נתפסת כבריחה ממצוקה מיידית בארץ המוצא, אלא כהכרעה זהותית ומשפחתית ארוכת טווח ומעשה של שיבה הביתה. מהלך זה מייצר מפגש מורכב בין פרויקט חיים אישי לבין חברה הנתונה בעצמה במשבר, ומעמיד את העולים בפני אתגר כפול: קליטה במדינה חדשה לצד התמודדות עם אי־ודאות ביטחונית, עומס רגשי ושיבוש שגרת החיים האזרחית.

בתקופה זו עלו לישראל 5,924 עולים מצרפת,[4] בעיצומה של לחימה מתמשכת ואי־ודאות ביטחונית וחברתית. ראוי לציין כי מקרב קבוצה זו היו גם מי שבחרו לשוב לצרפת או להגר למדינה אחרת; נייר עמדה זה אינו מתמקד בקבוצה זו. המסמך מבוסס על ראיונות עומק עם עולים בגילי 25–80 ובני משפחותיהם, המגיעים מרקעים מקצועיים מגוונים. מחצית מן המרואיינים הם משפחות עם ילדים במערכת החינוך וכ־80% מהם הם בגיל עבודה בעלי הכשרה מקצועית או תואר אקדמי ורובם כבר משולבים בשוק העבודה בישראל. ממצאי המסמך מצביעים על דפוסים חוזרים בקבלת ההחלטה לעלות ובחוויית תהליכי הקליטה במציאות של מלחמה.

---

[2] נייר עמדה זה נכתב במסגרת מחקר רחב היקף העוסק בעולים ובתהליכי העלייה לישראל מאז תחילת שנת 2022 ועד 2025, ומומן על ידי הקרן הלאומית למדע (ISF), מענק מס' 3353/24.

[3] אנו מבקשות להודות לגב' דניאל מרטין על עזרתה באיסוף הנתונים, לד"ר טלי לב על תרומתה לדיוק הרעיונות במחקר ולמרואיינים במחקר, אשר שיתפו אותנו בחוויותיהם בפתיחות ובכנות מעומק ליבם.

[4] על פי נתוני דלה-פרגולה, בשנת 2024 חיו בצרפת כ- 436,000 יהודים.

DellaPergola, S. 2026a. World Jewish population 2024. In American Jewish Year Book 2024, ed. A.Dashefsky and I. Sheskin. Cham: Springer (forthcoming)

בשנים 2023–2025 עלו לישראל 5,924 עולים, רובם לאחר 2024 בהתאם לנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. ראו: נושאים עלייה לישראל.

מן הראיונות עולה כי העלייה מצרפת בתקופה זו אינה נובעת ממצוקה מיידית, וכי מרכיב התגברות האנטישמיות אינו גורם דומיננטי לה. תחת זאת, העלייה מתוארת כמהלך ערכי, זהותי ומשפחתי ארוך טווח. עם זאת, הקליטה בפועל מתרחשת במציאות של שגרת חירום מתמשכת, החושפת אתגרים מבניים ותפיסתיים במערכת הקליטה.

המרואיינים מתארים פערים בין כוונות מדיניות לבין יישומן בפועל ובין זמינות שירותים לבין חוויית נגישות, תיווך וליווי. פערים אלו בולטים במיוחד בקרב עולים בעלי תואר אקדמי ומוטיבציה ערכית, הנתפסים לעיתים כמי ש"יסתדרו לבד", אך בפועל נדרשים להתמודד עם עומס תפקודי ורגשי בתנאים של אי־ודאות מתמשכת.

חשוב להדגיש כי תפיסת העלייה כמהלך ערכי אינה מפחיתה מן המורכבות או מן הקשיים הכרוכים בה. נהפוך הוא, היא מבליטה את המתח שבין המוטיבציה הגבוהה והנכונות לשלם מחירים אישיים לבין האופן שבו מערכת הקליטה פוגשת עולים הפועלים מתוך מחויבות ולא מתוך מצוקה מיידית. מתח זה בולט עוד יותר בתנאי מלחמה , ומהווה נקודת מוצא מרכזית להבנת חוויית הקליטה ולעיצוב מדיניות מותאמת.

מן המחקר עולות שלוש תובנות מרכזיות בהקשר של קליטה בזמן מלחמה: ראשית, "פרדוקס הביטחון" מצביע על כך שתחושת ביטחון אינה נגזרת רק מרמת סיכון אובייקטיבית, אלא גם מן האופן שבו איום מתווך ומנוהל במציאות של מלחמה. שנית, בולטת חוויית "אובדן מקצועיות" וקושי במימוש כישורים, המועצמת בתנאי חירום. שלישית, הקליטה נעשית במצב של עומס מצטבר, אשר לא תמיד מזוהה כמצב חירום, אך בפועל מתפקד כמצב חירום מתמשך המשפיע על חוסן, תפקוד והשתלבות.

ממצאים אלו מצביעים על פער מהותי בין מודל קליטה שנבנה עבור תנאי שגרה לבין חוויית קליטה בפועל בזמן מלחמה. הפער אינו מתבטא רק ברמת השירותים, אלא גם ברמת ההנחות: מערכת הקליטה אינה מותאמת למצב שבו גם העולים וגם החברה הקולטת פועלים בתנאי חירום מתמשכים.

לפיכך, נדרש מעבר ממדיניות קליטה הממוקדת בהנגשת שירותים למדיניות המותאמת לניהול קליטה בזמן מלחמה – מדיניות המכירה בעומס, בשחיקה, בצורך של מענים מותאמים ובתיווך ובהתאמה דינמית של מענים.

התובנות העולות מן המחקר רלוונטיות גם לתקופות שלאחר סיום הלחימה, שבהן ממשיכים לשרור תנאים של אי־ודאות, שחיקה ופער בין חזרה פורמלית לשגרה לבין חוויית חיים מתמשכת של משבר. במובן זה, נייר העמדה מבקש להפנות זרקור לא רק אל הקליטה בזמן

מלחמה, אלא גם אל האתגרים הייחודיים של קליטה בתקופות מעבר והתאוששות, ולגבש על בסיסם המלצות מדיניות מותאמות למציאות של חירום מתמשך.

עיקרי ההמלצות

- הכרה בעלייה בתקופת מלחמה כמצב קליטה מובחן, המחייב התאמה של מערך הקליטה למציאות של עומס מתמשך ואי־ודאות.
- התאמת מערכת הקליטה לתפקוד בתנאי חירום מתמשכים באמצעות פיתוח מנגנוני ליווי ותיווך פרואקטיביים הפועלים גם תחת עומס או פעילות חלקית של שירותים.
- מעבר מהנגשת שירותים להתאמה של השירותים למציאות של שיבוש, עומס ואי־יציבות.
- פיתוח מענים לעומס מצטבר בזמן מלחמה באמצעות זיהוי מוקדם של מצבים שאינם מוגדרים כ"חירום", אך בפועל מתפקדים ככאלה, ומתן מענה יזום ורציף.
- הכרה בתופעת "אובדן מקצועיות" כתופעה המועצמת בתנאי חירום ופיתוח מענים לשימור כישורים, לחיזוק תחושת מסוגלות ולליווי מקצועי.
- התאמת תהליכי השתלבות תעסוקתית למציאות של שוק עבודה הפועל בתנאי מלחמה, כולל מסלולים גמישים וליווי מקצועי.
- חיזוק מנגנוני תיווך והנגשה בזמן חירום, כולל הנגשת מידע עדכני בתחומי ביטחון, בריאות וחינוך בשפת האם.
- שילוב קהילות, מסגרות חינוך ואולפנים כתשתית קליטה מרכזית בזמן מלחמה והכרה בהם כשחקני מפתח בתהליך הקליטה.
- מעבר למדדי הצלחה מותאמים למציאות מלחמה, המבוססים על יציבות תפקודית, חוסן והמשכיות חיים ולא רק על מדדי שגרה.
- שילוב עולים שעלו בתקופת מלחמה כשותפים לעיצוב מדיניות באמצעות מנגנוני למידה מתמשכים המבוססים על ניסיון בזמן אמת.

עלייה מצרפת בסמוך לאירועי 7 באוקטובר ולאחריהם[5]

ד"ר רוית תלמי-כהן, פרופ' סבטלנה צ'אצ'אשווילי – בולוטין, גב' נחמה אפרתי[6]

1. רקע ומטרות

אירועי 7 באוקטובר 2023 והמלחמה שפרצה בעקבותיהם עוררו עניין ציבורי וממסדי בתופעת העלייה מצרפת, זאת לא בשל היקפה אלא גם בשל עיתוייה. בתקופה שבה מדינת ישראל נתונה ללחימה מתמשכת, לחוסר יציבות ביטחונית ולשיבוש בשגרת החיים האזרחית, עצם ההחלטה לעלות לישראל מעלה שאלות מהותיות באשר למניעי העלייה, לאופני קבלת ההחלטות וליחסי הגומלין בין זהות, ביטחון ושייכות לאומית. בשנים 2023–2025 עלו לישראל 5,924 עולים מצרפת, בעיצומה של מלחמה מתמשכת ואי־ודאות ביטחונית וחברתית (הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2025). ראוי לציין כי יהדות צרפת נמנית עם הקהילות היהודיות הגדולות והמבוססות בעולם, המאופיינת בפריסה גלובלית ובאפשרויות ניידות מגוונות, דבר המדגיש כי העלייה אינה תוצאה של היעדר חלופות אלא של בחירה (DellaPergola, 2026)

בניגוד לגלי עלייה קודמים, שנבעו בעיקר מאיומים ביטחוניים, מגילויי אנטישמיות או מתחושת אי־ביטחון במדינת המוצא, העלייה הנוכחית מצרפת נובעת מהחלטה עקרונית ומודעת לעלות למדינה המצויה במלחמה. עבור רבים מן העולים מדובר במהלך שנשקל לאורך זמן, אשר על רקע אירועי 7 באוקטובר קיבל תוקף מחודש – לא כתגובה למצוקה מיידית בלבד, אלא כבחירה ערכית, זהותית ומשפחתית.

העובדה שמדובר בבחירה שנתפסת על ידי המרואיינים כבעלת משמעות ערכית מתחדדת במיוחד לנוכח העובדה שחלק ניכר מן העולים מצרפת הם ממעמד בינוני וגבוה ועומדים לרשותם השכלה אקדמית ו/או ניסיון מקצועי ורשתות משפחתיות וקהילתיות, וברבים מן המקרים יש להם גם אפשרויות הגירה למדינות אחרות. במובן זה, אין מדובר בעלייה שנובעת מחוסר ברירה, אלא בבחירה מודעת לחיות בישראל, גם בתנאים של אי־ודאות ומצב חירום מתמשך.

---

[5] נייר עמדה זה נכתב במסגרת מחקר רחב היקף העוסק בעולים ובתהליכי העלייה לישראל מאז תחילת שנת 2022 ועד 2025, ומומן על ידי הקרן הלאומית למדע (ISF), מענק מס' 3353/24.

[6] אנו מבקשות להודות לגב' דניאל מרטין על עזרתה באיסוף הנתונים, לד"ר טלי לב על תרומתה לדיוק הרעיונות במחקר ולמרואיינים במחקר, אשר שיתפו אותנו בחוויותיהם בפתיחות ובכנות מעומק ליבם.

הקשר זה מבליט את הייחודיות של העלייה מצרפת בתקופת המלחמה: מדובר בעלייה שאינה נובעת רק מחישובי סיכון קלאסיים או משיקולים אינסטרומנטליים, אלא משילוב של זהות, אחריות קולקטיבית, תפיסת עתיד משפחתי ושייכות לאומית. עם זאת, הבחירה לעלות דווקא בעת מלחמה אינה מבטלת את הקשיים הכרוכים במהלך זה. נהפוך הוא, היא מציבה את העולים בפני אתגר כפול: קליטה במדינה חדשה בד בבד עם התמודדות עם מציאות של חירום לאומי.

מכאן נובעת חשיבותו של נייר עמדה זה. כדי להבין את מהותה של העלייה מצרפת בעת מלחמה אי אפשר להסתפק בשאלה "מדוע אנשים עולים", אלא יש לבחון את האופן שבו מדיניות הקליטה פוגשת עולים שבחרו להצטרף לחברה המצויה במשבר. מטרת המסמך היא להצביע על פערים בין מדיניות קליטה שעוצבה עבור תנאי שגרה לבין חוויית הקליטה בפועל בתקופת מלחמה, ולהציע על סמך תובנות אלו המלצות יישומיות להתאמת מערך הקליטה למציאות של חירום מתמשך.

2. מתודולוגיה

נייר עמדה זה בוחן את האופן שבו מדיניות ומנגנונים מוסדיים נחווים בפועל על ידי עולים בתקופת מלחמה, ואין כוונתו לבחון את היקף השירותים הקיימים או את כוונות המדיניות.

נייר העמדה מבוסס על 20 ראיונות עומק חצי־מובנים שנערכו עם עולים מצרפת שעלו לישראל בשלוש השנים האחרונות, רובם בסמוך ל־7 באוקטובר 2023. הראיונות הם חלק ממחקר רחב ומתמשך המתמקד בדפוסי ההתמודדות של עולים חדשים בתקופת המלחמה ובחוויותיהם. קבוצת המרואיינים מגוונת וכוללת נשים וגברים בני 25–80, זוגות צעירים, משפחות (עם ובלי ילדים) ועולים בודדים. חלק מן המרואיינים הם בעלי השכלה אקדמית ומגוון העיסוקים של המרואיינים רחב – אנשי מקצוע מתחומי הבריאות, האדריכלות, הניהול, החינוך ומקצועות חופשיים נוספים.

הראיונות נערכו בחודשים ספטמבר עד דצמבר 2025, והתמקדו בתהליכי קבלת ההחלטה לעלות, בחוויית העלייה והקליטה בתקופת מלחמה ובמפגש עם מערכות המדינה והרשויות המקומיות בתחומי תעסוקה, שפה, בריאות, חינוך, ביטחון ובירוקרטיה. הראיונות נערכו בצרפתית ותומללו, ולאחר מכן תורגמו ונותחו ניתוח תמטי לזיהוי דפוסים חוזרים.

הממצאים המוצגים במסמך אינם מיועדים להכללה סטטיסטית או להערכה כמותית של היקף השירותים הקיימים. **מטרתם לשפוך אור על תהליכים, חוויות ודפוסי פעולה כפי שהם נחווים על ידי העולים עצמם, ולהצביע על פערים בין מדיניות, יישום וחוויה, אשר אינם נגלים תמיד מתוך נתונים מנהליים, אך משפיעים באופן ישיר על אמון העולים, על החוסן ועל ההשתלבות ארוכת הטווח.** במובן זה, הממצאים מספקים חלון הצצה ייחודי לעלייה זו מזווית הראייה של העולים עצמם; לעיתים הם מאשרים הנחות יסוד של הממסד ושל השיח הציבורי בישראל ולעיתים הם מערערים עליהן.

3. ממצאים: תמונת מצב כפי שהיא מתוארת על ידי עולים

3.1 עלייה כבחירה ערכית ולא כבריחה

ממצאי הראיונות מלמדים כי עבור מרבית המרואיינים ההחלטה לעלות לישראל בתקופה זו נתפסת בראש ובראשונה כבחירה ערכית וכמהלך של שיבה הביתה, ואין היא נובעת ממצוקה, מפחד מיידי או מהידרדרות פתאומית במצבם בצרפת. מדובר במהלך שנשקל לאורך זמן, לעיתים שנים, על רקע זהות יהודית וציונית, שיקולים משפחתיים ארוכי טווח ותפיסת עתיד הקשורה לחינוך ילדים, לשייכות ולתחושת בית לאומי. כך למשל תיארה זאת א', אימא לשישה ילדים: *"הבת הבכורה שלי סיימה בגרות בהצטיינות ויכלה להתקבל ללימודי משפטים שם, אבל קלטתי שהיא תתחיל ללמוד באוניברסיטה, אולי תכיר בן זוג ותישאר בצרפת, בעוד שלנו היה ברור שבמקודם ובמאוחר נעלה. פיצול המשפחה לא היה בא בחשבון – אם עולים אז עולים כולם ביחד ועכשיו"*; וכך אמרה ג', אימא לחמישה ילדים: *"אנחנו לא רוצים שילדינו יעמדו בעתיד בפני דילמה אם לעזוב את צרפת בגיל 30 עם ילדים. אנחנו קיבלנו עבורם את ההחלטה, הם כבר יגדלו כישראלים"*.

עבור רבים מן המרואיינים אירועי 7 באוקטובר והמלחמה שפרצה בעקבותיהם אינם נתפסים כגורם "דוחף" במובן הקלאסי, אלא כנקודת הכרעה או טריגר. **המלחמה לא יוצרת את הרצון לעלות, אלא מבטלת את האפשרות להמשיך ולנהל חיים הנתפסים כרגילים, יציבים או ניטרליים מחוץ לישראל.** במובן זה, העלייה מתוארת על ידם כמהלך של בחירה ולא של בריחה, גם כאשר היא גובה מהם מחירים אישיים, כלכליים ומקצועיים כבדים.

מהראיונות ניכר שרבים מן העולים מגיעים ממעמד בינוני וגבוה ומחזיקים בעבודה טובה. כמו כן עומדות לרשותם רשתות חברתיות וקהילתיות, וברבים מן המקרים יש להם אפשרויות הגירה למדינות אחרות. קיומן של חלופות אלו מבליט עוד יותר את העובדה שהעלייה נובעת

מהעדפה מודעת של ישראל כמרחב חיים ולא מתגובה של חוסר בררה. הבחירה לעלות בתקופת מלחמה נתפסת על ידי המרואיינים כמהלך של הזדהות, סולידריות, אחריות קולקטיבית, "ברית" גורל, ולא כמהלך הנכפה עליהם מבחוץ.

כמעט בכל הראיונות חזר המוטיב של מניע רוחני־פנימי, שאינו מצטמצם לתפיסה של "שיבה הביתה" במובנה הלאומי או האזרחי. בשונה מדפוסי הגירה המתמקדים בתועלת מיידית או בשיפור רמת החיים, מן הממצאים עולה כי במצבי דחק ולחימה יש לממד הרוחני־זהותי אחיזה ומשקל כבדים יותר מאשר בעת שגרה. עבור חלק מן המרואיינים מניע זה פועל כמנגנון של אישור, ואף כביסוס דתי או מיסטי, לכך שהעלייה היא הצעד הנכון בעת הזו. המלחמה בישראל, לצד תחושת קיומן של עמדות גאופוליטיות עוינות או בלתי מוסברות מצד הקהילה הבינלאומית, נתפסות כחוליה נוספת בשרשרת ההיסטורית של העם היהודי. תפיסות אלה מהדהדות מסרים מוכרים מתוך ארון הספרים היהודי ומדרשות בתי הכנסת, במיוחד בקרב עולים בעלי זיקה מסורתית. על רקע זה, העלייה נתפסת לא רק כהחלטה רציונלית אלא כנקודת אל־חזור בסיפור המשפחתי וכתחנה סופית במסלול החיים. כך למשל תיארה אחת המרואיינות: *"זה כאילו הנשמה קוראת לך. זהו, הגיע הזמן, את צריכה לעזוב ולעלות"*. מרואיינת אחרת ציינה כי אירועי 7 באוקטובר עוררו אצלה שאלה קיומית לגבי המשך החיים בצרפת והובילו לתחושת הזדהות עמוקה עם ישראל כבית: *"ראינו את הסולידריות... בא לנו להיות שם, בבית שלנו"*. מרואיינת שלישית תיארה את רצף האירועים כסימן כמעט גואל, תוך שימוש במה שהגדירה כ"היגיון מיסטי", אשר בסופו של דבר חיזק את תחושת הצידוק והשלמות בהחלטת העלייה.

עם זאת, תפיסת העלייה כבחירה ערכית אינה מבטלת את מורכבות המהלך ואת האתגרים הכרוכים בו. להפך, היא מדגישה את הפער שבין המוטיבציה הגבוהה והנכונות לשאת במחיר לבין האופן שבו מערכת הקליטה פוגשת את העולים שבחרו להגיע דווקא ממניעים של מחויבות ולא בגלל מצוקה מיידית. פער זה הוא נקודת מוצא מרכזית להבנתה של חוויית הקליטה בתקופת מלחמה ולהשלכותיה על מדיניות הקליטה.

רבים מן המרואיינים תיארו את העלייה כהחלטה בעלת משמעות ערכית עבורם, ולעיתים אף כשיבה הביתה. דווקא על רקע תגובות של תמיהה מצד סביבתם בצרפת ("איך עולים לישראל בזמן מלחמה?") ומצד החברה בישראל ("למה אתם עולים עכשיו?") הודגשה בקרב המרואיינים תחושת החזרה למרחב של שייכות לאומית ומוסרית. הבית, לדידם, הוא לא רק מקום מגורים, אלא גם עוגן זהותי, משפחתי וקהילתי. במובן זה, העלייה אינה נתפסת כמהלך

של הגירה, אלא כהצטרפות מחודשת לקולקטיב, גם במחיר של ויתור על יציבות כלכלית ומקצועית.

לפיכך, ממצא זה מערער תפיסות קליטה המבוססות על הנחת מצוקה או חוסר בררה, ומדגיש את הצורך במדיניות הרואה בעולים בתקופת מלחמה שותפים ערכיים לפרויקט הלאומי – ולא רק אוכלוסייה הנזקקת לשירותים.

3.2 פרדוקס הביטחון

למרות החשיפה למלחמה ולאזעקות, חוסר היציבות ואי־הוודאות הביטחונית המתמשכת, רבים מן העולים מתארים תחושת ביטחון סובייקטיבית גבוהה יותר בישראל בהשוואה לחייהם בצרפת. פרדוקס זה אינו נובע מהיעדר סכנה אובייקטיבית, אלא מהאופן שבו איום נתפס, מנוהל ומתווך ברמה האישית והקולקטיבית.

מן הראיונות עולה כי בישראל, גם בעת מלחמה, האיום נתפס כמובחן וברר־הבנה. קיומם של מנגנוני התרעה, הנחיות ברורות, ותחושת היערכות משותפת תורמים לתחושת שליטה יחסית, גם במציאות של שגרת חירום מתמשכת. לעומת זאת, בצרפת, לתפיסת המרואיינים, שוררת חוויית איום אזרחי יומיומי, פחות ממוסגר ופחות צפוי, אשר יוצר תחושת פגיעות מתמשכת במרחב הציבורי, ולעיתים גם חוויות של איום על רקע זהות יהודית.

כך למשל, הבחין א' בין חוסר ביטחון אישי במרחב הציבורי בצרפת, שאינו בהכרח מכוון כלפי יהודים, לבין האיום הביטחוני בישראל, הנתפס בעיניו ככללי ולא אישי. לדבריו, מדובר בבחירה בין *"חוסר ביטחון ברחוב בגלל פשיעה ועבריינות"* לבין *"חוסר ביטחון בגלל טילים"*, והעדפתו הייתה ברורה: *"אני מעדיף טילים"*. הבחנה זו משקפת תפיסה שלפיה איום קולקטיבי, גם אם קיומי, נתפס כבר־ניהול ונסבל יותר מאשר איום אזרחי יומיומי, אישי ובלתי צפוי.

עם זאת, בקרב המרואיינים היו גם מי שתיארו אירועים שחוו כאיום עליהם כיהודים, בין שנחשפו אליהם במישרין ובין שבעקיפין. ג' תיארה כיצד מפגש יומיומי במסגרת קהילתית הוביל לתחושת זרות ואיום, והביא להוצאת בנה מחוג שכונתי: *"אומנם ילדינו למדו בבתי ספר יהודיים אבל ניסינו לשלוח את אחד הבנים לחוג ג'ודו במתנ"ס השכונתי, שם השתתפו ילדים מוסלמים שהגיעו עם חליפה עם רקמה של דגל פלסטין. הם תישאלו את הבן שלי מהו מקור שמו הפרטי ושאין דבר כזה לא להשתייך לאף דת, זה היה הסימן שעלי להוציא אותו מהחוג"*.

נוסף על כך, המרואיינים הצביעו על הממד הקולקטיבי שתורם מאוד לתחושת הביטחון בישראל. ההתמודדות המשותפת עם מצב החירום, הנוכחות של מסגרות קהילתיות והתחושה ש"כולם באותו מצב" תורמות לתפיסה של שייכות והכלה, גם תחת איום. במובן זה, המלחמה בישראל נחווית כאירוע קולקטיבי מנוהל, ואילו בצרפת האיום נתפס כפרטי, מפוזר ולעיתים בלתי מוכר לסביבה הרחבה. במהלך הראיונות העולים הביעו שביעות רצון מהמענים שהממסד סיפק לאותם איומים, לדוגמה הנחיות פיקוד העורף שהונגשו עבורם בערוצים שונים או קיומם של מרחבים מוגנים כגון ממ"ד או מקלט ציבורי. חלקם אף ציינו את האמון המלא בצבא ובכוחות הביטחון כגורם מרכזי בחיזוק תחושת הביטחון הסובייקטיבית נוכח האיומים הביטחוניים: *"אחרי הכול יש לנו אמון מלא בצה"ל"* (א'); *"מה שקרה פה מעורר אצלי התפעלות. בתור אישה שאינה דתייה אני מעיזה להגיד שהרגשתי יד אלוהית פה"* (כך אמרה בהתרגשות רבה מ', גמלאית המתגוררת בגפה).

פרדוקס הביטחון מדגיש כי תחושת ביטחון אינה נגזרת מרמת סיכון אובייקטיבית בלבד, אלא היא קשורה גם לקיומם של מבנים חברתיים, מוסדיים וסימבוליים. לפיכך, אמצעים להפחתת חרדה כגון תיווך מידע, עדכון שוטף והסברים בשפת אם משמשים הלכה למעשה גם כמנגנוני השתלבות מרכזיים המחזקים תחושת שייכות אזרחית. ממצא זה מצביע על חשיבותם של מערכי תרגום, ליווי והנגשה כחלק בלתי נפרד ממדיניות הקליטה בעת חירום. עם זאת, ראוי לציין כי מבין המרואיינים היו גם מי שבחרו לבסוף לשוב בשל המצב לצרפת או להגר למדינה אחרת.

3.3 תחושת "אובדן מקצועיות"

גם במציאות של מלחמה סוגיית ההשתלבות התעסוקתית ניצבת במרכז. אחד הממצאים הבולטים העולים מן הראיונות הוא החוויה של אובדן היכולת והשליטה, בעיקר בכל הנוגע לשפה ולעבודה. חוסר השליטה בשפה העברית אינו רק חסם תעסוקתי או תקשורתי, אלא הוא גם נחווה כפגיעה עמוקה בזהות המקצועית ובתחושת המסוגלות. עולים בעלי השכלה וניסיון מקצועי מתארים קושי להביע ידע, לנסח עמדות מקצועיות, לנהל משא ומתן ולהיתפס כבעלי סמכות בתחום התמחותם.

הקושי להביא לידי ביטוי את ידע והניסיון המקצועי מעורר אצל העולים תחושה של הצטמצמות מקצועית וחוסר יכולת לתרגם את יכולותיהם למציאות החדשה. עבור אנשי מקצוע צעירים מלווה תהליך זה בירידה בתחושת הביטחון העצמי, בהסנות מקצועית ולעיתים גם בהאטה של התפתחות הקריירה.

למרות זאת, כפי שעולה מן הראיונות, בתהליך המקצועי אין בדרך כלל מענה ייעודי מצד מערכת הקליטה או מערכות התעסוקה. ההנחה המשתמעת היא כי מדובר בשלב של מעבר טבעי, שייפתר עם הזמן באמצעות רכישת שפה והסתגלות לשוק העבודה המקומי. אלא שעבור רבים מן המרואיינים היעדר ליווי, הכרה או תיווך מקצועי מעמיק את תחושת האובדן ומאריך את תקופת ההשתלבות. חלק מן המרואיינים תיארו תחושת פער בין הידע, הניסיון ומוסר העבודה שלהם לבין האופן שבו כישוריהם באים לידי ביטוי בשוק העבודה המקומי: *"אני חייבת לציין שבצרפת לאדריכל יש סמכות כמו של מהנדס בעוד שכאן יש הגבלות מקצועיות – מבחינתי יכולתי לתרום יותר" (ר')*; *"אני מודה שאני צריכה להתרגל ליחסי מטפל מטופל בארץ, בחו"ל יש מרחק מסוים"*.

ממצא זה מדגיש כי השפה והעבודה אינן רק זירות טכניות של קליטה, אלא מרחבים שבהם מתעצבת מחדש תחושת ערך, זהות וסמכות. לפיכך, השתלבות תעסוקתית היא לא רק יעד כלכלי, אלא גם תהליך של עיצוב זהות שיש לו השלכות ישירות על חוסן אישי, תחושת שייכות והישארות ארוכת טווח.

3.4 התמודדות וקליטה בשגרת חירום

רבים מן העולים העידו על מאמץ מודע להשתלב בשגרת החירום הישראלית ולחוות את המלחמה "כמו כולם". וכך, למרות אתגרי הקליטה האישיים, הם אימצו דפוסי תפקוד והתמודדות המזוהים עם החברה הישראלית, מתוך רצון להשתייך ומתוך תפיסה של אחריות אזרחית משותפת. כחלק מכך, יש שהם נמנעים מביטוי של עומסים רגשיים ואתגרי הסתגלות, אלא מנהלים אותם כחלק משגרת החיים.

הראיונות מלמדים כי לצד האתגרים המוכרים של העלייה והקליטה, העולים מתמודדים גם עם עומסים יומיומיים מצטברים, שאינם מזוהים בהכרח על ידי המערכת כמצבי חירום, אך בפועל מעצבים את חוויית הקליטה. לדוגמה, מצבים כגון היריון, אובדן, בעיות בריאות, בדידות והיעדר משפחה קרובה נוכחים לעיתים קרובות במקביל לתהליך העלייה והקליטה, ומחריפים על רקע המלחמה ואי־הוודאות המתמשכת.

בניגוד להתנהגות בעת מצבי חירום גלויים, העולים אינם מרבים לפנות במקרים אלו לסיוע או לדרוש מענה רשמי. מרביתם תיארו התמודדות שקטה – ניסיון "להסתדר", לדחות צרכים אישיים ולהמשיך בתהליך הקליטה ללא עצירה. במקרים אלה העומס לא תמיד מזוהה בזמן, והקשיים נוטים להצטבר לאורך זמן. כך סיפרה א', גמלאית המתגוררת בגפה: *"הייתה תקופה שכל לילה היו אזעקות אז עשיתי כמו כולם ופעלתי לפי ההנחיות לא נתתי לעצמי להיות חרדה"*,

וכך תיארה ש' את המצב: *"בתקופת האזעקות תפקידי כאימא קיבל תפנית חדשה. לראשונה הרגשתי חוסר אונים, לא היו לי כלים לסייע לבת שלי שקיבלה התקף חרדה. בצרפת יש לך עזרה ברמה הפרקטית [...] באותה סיטואציה הייתי צריכה למצוא בתוכי מה עליי לעשות כאימא הייתי צריכה לעזור לה לנשום, לא היו לי מספרי חירום [...] בצרפת הייתי קוראת למכבי אש"*.

המרואיינים ציינו שההתמודדות נעשית לרוב באופן עצמאי, באמצעות משאבים אישיים או בעזרת רשתות לא פורמליות של משפחה, קהילה ואנשי מקצוע מזדמנים.

ממצא זה מדגיש את הצורך בהכרה מערכתית בעומסים מצטברים כחלק אינטגרלי מתהליך הקליטה, בייחוד בתקופות של חירום לאומי. זיהוי מוקדם ומענה מותאם למצבים אלה עשויים למנוע שחיקה, להפחית סיכון לנשירה ולחזק את יכולת ההשתלבות והחוסן של עולים לאורך זמן.

3.5 הקהילה כעוגן קליטה מרכזי

מן הראיונות עולה פער מובהק בין עולים שנהנו ממעטפת קהילתית ומרשת תמיכה לבין עולים שנקלטו ללא רשת תמיכה זמינה. עבור רבים מן המרואיינים הקהילה היא לא משאב משלים לתהליך הקליטה, אלא מרכיב מהותי המסייע בהתמודדות עם המעבר למדינה חדשה, ובפרט בתקופה של מלחמה ואי־ודאות מתמשכת.

הקהילה נוכחת במגוון מסגרות וקשרים: אולפן, קשרים עם משפחות ותיקות, דמויות חינוכיות, שכנים מתנדבים ומפגשים פורמליים ולא פורמליים עם עולים אחרים ועם ישראלים ותיקים. גורמים אלו מתפקדים בפועל כמתווכים בתהליך הקליטה: . הם מסייעים בהתמצאות בסבך החיים החדשים ובהבנת קודים תרבותיים ומוסדיים ותורמים להפחתת תחושות של בדידות ובלבול. לא אחת דווקא קשרים שנדמו בהתחלה לא חשובים התגלו לבסוף כקשרים מגשרים, זמינים ויעילים. במקרים רבים הם מילאו תפקיד זה באופן חלקי או מלא לצד המערכת הפורמלית ולעיתים במקומה: *"אני חייבת לציין שהמורה שלי באולפן הייתה עוגן משמעותי עבורי בתקופה זו הרבה מעבר לתפקידה כמורה לעברית"*(ר'); *"השכנים שלנו, שמערכת היחסים שלנו התחילה סביב סכסוך שכנים הפכה בתקופה המלחמה להדוקה עד כדי כך שבכל יום שישי מצאתי ארגז פירות וירקות בפתח הדלת"*(ש'). עולים המתגוררים במרכזי קליטה ציינו כי זמינות צוות המרכז והחיים במקבץ דיור משותף הקלו על ההתמודדות והיו מקור תמיכה (צ', א').

הראיונות מלמדים כי בהיעדר מעטפת קהילתית גם עולים בעלי מוטיבציה בעלי תואר אקדמי מתקדם ו/או ניסיון מקצועי, חווים קושי מתמשך, תחושת בדידות ושחיקה. קיומה של קהילה תומכת תורם להתמודדות טובה יותר עם אתגרי השפה, התעסוקה והביורוקרטיה, ומחזק את תחושת השייכות והיציבות.

ממצא זה מדגיש כי קהילה היא לא רק מסגרת חברתית, אלא היא גם תשתית קליטה בעלת ערך חשוב. לפיכך, חיזוק עוגנים קהילתיים ושילובם באופן מכוון במערך הקליטה עשויים לצמצם פערים, להפחית עומסים ממערכות פורמליות ולחזק את סיכויי ההשתלבות וההישארות של עולים לאורך זמן.

3.6 מערכת החינוך כעוגן קהילתי בשגרת חירום

בתקופת המלחמה הפכה מערכת החינוך, בעל כורחה, לשחקן מרכזי בתהליך הקליטה. הדבר נכון לכלל התלמידים בישראל, אך קיבל משנה תוקף בקרב משפחות עולים המצויות בשלבי התבססות ראשוניים בארץ.

מעבר להנגשת המידע במספר שפות באמצעי התקשורת השונים, מחנכות, צוותי בתי הספר וצוותי האולפנים נטלו על עצמם תפקידים החורגים מגבולות ההוראה: למידה מרחוק בשעות משתנות, תמיכה רגשית בתלמידים ובבני משפחותיהם, סיוע בהתנהלות יומיומית ושותפות ביוזמות אזרחיות כגון גיוס תרומות לחיילים ולמפונים.

למרבית העולים שרואיינו יש ילדים במערכת החינוך, והם הביעו הערכה רבה למחויבות ולאכפתיות של צוותי ההוראה. לצד זאת הם ציינו כי לא תמיד ניתן להם מענה מקצועי למצבי דחק של ילדים, וכי המידע על שירותי בריאות הנפש לא היה נגיש או ברור. נוסף על כך הם הביעו ביקורת על איכות הלמידה, הן מרחוק והן בכיתה, וציינו כי עבור חלק מן הילדים הלמידה מרחוק יצרה תחושת בידוד חברתי דווקא בשלבי הקליטה הראשונים.

ש' תיארה: *"הבת שלי חוותה אזעקה לבד בבית... היא קיבלה התקף חרדה. לא יכולתי ממש להיעזר בבית הספר"*. מנגד, צוותי האולפנים למבוגרים זכו לציון לשבח, והמרואיינים הדגישו את היותם כתובת תומכת גם לדברים שאינם קשורים ללימוד השפה. כפי שתיארה צ': *"המורה שלי עזרה לי מעל ומעבר – בקביעת תור למרפאה, בדאגה למצבי ובכלל"*.

עולים מסורתיים ודתיים מצאו עוגן חשוב גם בבתי הכנסת. הם ציינו כי בתי הכנסת פעלו כמרחבים של תמיכה הדדית, החלפת מידע וחיבור לקבוצת שווים ויוזמות אזרחיות, לרבות סיוע למפונים ולחיילים. כפי שתיארו המרואיינים, במסגרות אלו התאפשר להם לשחזר

פרקטיקות קהילתיות מוכרות ממדינת המוצא, וכך התחזקה תחושת השייכות בתקופה של אי-ודאות.

4. תובנות רוחב למדיניות

מניתוח הראיונות עולות ארבע תובנות רוחב הרלוונטיות למדיניות הקליטה בישראל וחורגות מן ההקשר הספציפי של העלייה מצרפת.

ראשית, הממצאים מבהירים כי קליטה בתקופת מלחמה אינה שקולה לקליטה בעת שגרה. מציאות של חירום מתמשך משנה את תנאי הקליטה בפועל, הן ברמה הרגשית והן ברמה התפקודית, ודורשת הנחות עבודה שונות מצד המערכת. מדיניות קליטה המיועדת למצבי שגרה ומבוססת על רציפות, על יציבות ועל תהליכים הדרגתיים מתקשה לתת מענה לעולים הנקלטים במציאות של אי־ודאות, עומס ושיבוש שגרת החיים.

שנית, מן הראיונות עולה כי בעלי תואר אקדמיו/או וניסיון מקצועי אינם מבטלים פגיעות. נהפוך הוא, לעיתים הם עלולים לעורר פגיעות נוספת בגלל ציפייה מערכתית שגויה כי העולים יכולים להסתדר בכוחות עצמם. תפיסה זו עלולה להוביל להיעדר ליווי דווקא עבור עולים בעלי פוטנציאל השתלבות גבוה ולשחיקה מצטברת שאינה מזוהה בזמן.

שלישית, בולט פער בין השיח הערכי והאידאולוגי המלווה את העלייה לבין המפגש היומיומי עם מנגנונים בירוקרטיים. פער זה, החוזר בעדויות המרואיינים, שוחק את האמון ומעמיק את תחושת הניכור, בעיקר בקרב עולים שבחרו לעלות מתוך תחושת מחויבות ולא בגלל מצוקה מיידית.

לבסוף, הממצאים מדגישים כי חוויית הקליטה היא לא תוצר לוואי של מדיניות, אלא מרכיב מהותי בהצלחתה. זמינות שירותים אינה יכולה להבטיח השתלבות אם לא נלווית לכך תחושת נגישות, רציפות והכרה. חוויה של בלבול, חוסר כתובת לפניות או היעדר תיווך עלולים לפגוע בהשתלבות ארוכת הטווח של עולים הנקלטים בתקופת מלחמה גם כאשר שירותים פורמליים קיימים.

סוגיה זו מתחדדת במיוחד נוכח פרופיל העלייה הנדון, המבוסס בעיקר על גורמי משיכה ועל תחושת שליחות ושייכות ולא על גורמי דחיפה שנובעים ממצוקה. דווקא משום שמדובר בעלייה וולונטרית ואידאולוגית המתרחשת במציאות של מלחמה מתמשכת, הפער בין הציפייה לקליטה מיטיבה לבין ההתנסות בפועל נעשה בולט ומטלטל יותר.

תובנות אלו מצביעות על הצורך בבחינה מחודשת של הנחות היסוד המעצבות את מדיניות הקליטה בעתות חירום, ומספקות מסגרת לגיבוש המלצות מדיניות מותאמות למציאות של עלייה בתקופת מלחמה.

5. המלצות מדיניות לעלייה בתקופת מלחמה

ממצאי נייר העמדה מראים שהאתגר המרכזי בקליטת עולים בתקופת מלחמה הוא לאו דווקא אספקת השירותים, אלא אופן פעולתה של מערכת הקליטה במציאות של אי־ודאות. חוויותיהם של העולים בתקופה זו חושפים פער בין מדיניות קליטה שנבנתה עבור תנאי שגרה לבין צרכים שעולים בתנאים של חירום, עומס ושיבוש השגרה. לפיכך נדרשת מדיניות קליטה המשלבת מצוינות יישומית עם שינוי תפיסתי ומתרגמת את חוויית העולים למהלכים מוסדיים קונקרטיים.

מרבית ההמלצות המוצעות במסמך זה אינן דורשות הרחבה של שירותים קיימים, אלא הדגש בהן הוא על שיפור הנגישות, על התיווך ועל הרציפות ביניהם.

5.1 הכרה בעלייה בתקופת מלחמה כשלב קליטה מובחן

מומלץ לעגן במדיניות הקליטה הכרה בייחודה של עלייה המתרחשת בתקופת מלחמה, ולהגדירה כשלב קליטה מובחן ולא כהמשך ישיר של מודל הקליטה בשגרה. שלב זה מאופיין באי־ודאות, בעומס רגשי ותפקודי ובשיבוש שגרות חיים, ועל כן מחייב התאמה של נהלים, לוחות זמנים וציפיות תפקוד. יש להכיר בשנה הראשונה כתקופת ביניים רשמית, המעניקה גמישות מוסדית, בלי לתייג את העולים ככושלים או כחריגים אם לא צלחו תקופה זו באופן מיטבי.

5.2 מעבר מהנגשת שירותים להתאמת המערכת לקליטת עלייה בזמן מלחמה

מן הראיונות עולה כי הקושי המרכזי של העולים אינו חוסר מידע, אלא **חוסר הבנה של ההיגיון המוסדי.** עולים מתקשים להבין מה נחשב דחוף, מה ניתן לדחות, מהי המשמעות של שתיקה מצד המערכת וכיצד מתקבלות החלטות בפועל. לפיכך מומלץ לעבור מתפיסה של הנגשת שירותים לתפיסה של התאמת המערכת בזמן מלחמה. יישום אפשרי הוא פיתוח תפקידים ייעודיים של מתרגמי מערכת, שיוכשרו גם לשימוש בכלים "מונגשים תרבותית". הנושאים בתפקיד זה ילוו עולים בצמתים בירוקרטיים קריטיים ויסייעו להם בפענוח סדרי עדיפויות, תהליכים והשלכות, ובייחוד בשנה הראשונה ובתקופת מלחמה. תפקיד זה חשוב במיוחד משום שבמקרים רבים החסם הוא הקושי לאתר את המענה הקיים, להבין את הרציונל שלו ולהסתייע בו בשעת הצורך.

5.3 הכרה במיומנויות שנשחקות ולא רק במיומנויות חסרות

מדיניות הקליטה נוטה להתמקד בזיהוי חוסרים כגון שפה, ידע על שוק העבודה או היכרות עם המערכת. ממצאי המחקר מצביעים על צורך משלים וקריטי בהכרה במיומנויות שנשחקות זמנית בתהליך הקליטה, ובהן יכולת ביטוי מקצועית, סמכות, ביטחון עצמי וניהול משא ומתן. מומלץ לפתח מענים קצרים וממוקדים לשימור מיומנויות מקצועיות קיימות, במיוחד בקרב עולים בעלי השכלה וניסיון, ולא להסתפק בפיתוח מיומנויות חדשות בלבד. אימוץ תפיסה הרואה בעולה כבעל תואר אקדמי מתקדם ו/או ניסיון מקצועי וכישורים בעלי ערך, גם כאשר הוא חווה קושי מתמשך, ולא רק כיעד להשלמת פערים, מחייב פעולה מתואמת של משרדי הממשלה ומוסדות המדינה הרלוונטיים לקידום תעסוקת עולים, תוך מיצוי הניסיון המקצועי שצברו בזירה הבינלאומית.

5.4 מדידת הצלחת קליטה דרך רציפות תפקודית ולא דרך הישגים נקודתיים

במקום למדוד את הצלחת הקליטה באמצעות מדדים נקודתיים כגון תעסוקה מיידית או סיום אולפן, מוצע לאמץ מדדים המבוססים על רציפות תפקודית. השאלה העיקרית שיש לשאול היא לא האם העולה הגיע ליעד מוגדר בפרק זמן קבוע, אלא האם הוא מצליח לדבוק בתהליך לאורך זמן. שינוי זה יצמצם את הנטייה לתיוגם של עולים ככושלים ויסייע להתאמה טובה יותר למציאות של חירום מתמשך. רציפות תפקודית במציאות של חירום מתמשך מעידה על חוסן אישי וחברתי ולא רק על היעילות של תהליך הקליטה. עבור עולים הנקלטים בתקופת מלחמה, היכולת להמשיך ולתפקד לאורך זמן, גם במסלולים מקוטעים או משתנים, משקפת הסתגלות עמוקה יותר מכל הישג נקודתי. כמו כן אפשר להוסיף מדדי הצלחה סובייקטיביים דוגמת תחושות זהות ושייכות לעומת תחושות זרות וניכור ושילוב חברתי וקהילתי של קבוצות מובחנות כגון הורים וילדים.

5.5 התאמת מענים לפי סגנונות התמודדות ולא רק לפי מאפיינים דמוגרפיים

מן הראיונות עולה הבדל ברור בין עולים הפונים לסיוע באופן יזום לבין עולים המתמודדים בשקט ודוחים פנייה לעזרה גם כאשר העומס מצטבר. מדיניות קליטה המבוססת בעיקר על מאפיינים דמוגרפיים אינה מצליחה להבחין בין סגנונות ההתמודדות הללו. מומלץ לפתח כלים לזיהוי מוקדם של עומס מצטבר גם בקרב עולים מתפקדים, ולהציע להם סיוע יזום ומותאם ולא להסתמך רק על תגובה למשבר גלוי.

5.6 פיתוח שגרות קליטה גמישות למציאות של חירום מתמשך

מדיניות הקליטה מניחה שחזרה לשגרה מושגת מהר, אך ממצאי המחקר מצביעים על מציאות שבה המלחמה מתפקדת כרקע מתמשך. לפיכך מומלץ לפתח שגרות קליטה גמישות הפועלות גם בהיעדר יציבות, כגון לוחות זמנים גמישים, מסלולים מותאמים והפחתת סנקציות על עיכובים שאינם בשליטת העולה. אין מדובר בהפחתת סטנדרטים, אלא בהתאמתם למציאות בפועל.

5.7 מסלולי קליטה מבוססי אמון ושילוב עולים כשותפי מדיניות

עולים רבים מתארים צורך להוכיח שוב ושוב את רצינותם, כשירותם ומחויבותם. מומלץ לאמץ מסלולי קליטה המבוססים על אמון, במיוחד כלפי עולים בעלי תואר אקדמי ו/או ניסיון מקצועי מוכח, תוך בקרה רכה ולא מכבידה. במקביל מומלץ לשלב עולים שעלו בתקופת מלחמה כשותפים פעילים בעיצוב מדיניות הקליטה, למשל באמצעות קבוצות ייעוץ. שילוב זה יתרום למערכת ידע יישומי חשוב בזמן אמת, יסייע להתאים את המדיניות למציאות המשתנה ויחזק את האמון ההדדי בין עולים לממסד.

6. סיכום

נייר עמדה זה בחן את חוויית העלייה והקליטה של עולים מצרפת בשנים 2023–2025, על רקע מלחמת "חרבות ברזל", מנקודת מבטם של העולים עצמם. **הממצאים מלמדים כי מדובר בגל עלייה ייחודי, אשר אינו מוסבר בעיקרו במונחים של מצוקה מיידית או היעדר חלופות, אלא בבחירה שנתפסה על ידי המרואיינים כהחלטה בעלת משמעות ערכית, זהותית ומשפחתית, אשר המלחמה האיצה והעמיקה.** הבחירה לעלות לישראל דווקא בעת מלחמה מדגישה בעיני המרואיינים, תחושת מחויבות והזדהות, ובה בעת מבליטה את ציפיותיהם למפגש תומך, מתווך ומכבד עם מערכת הקליטה. עבור עולים אלה המפגש עם מערכת הקליטה נתפס לא רק כהליך אדמיניסטרטיבי, אלא כהמשך ישיר של ההחלטה כפי שהם מגדירים אותה. בהתאם לכך, הוא נבחן לא רק במונחים של יעילות ותפקוד, אלא גם במונחים של הכרה, שותפות ומשמעות.

מן הראיונות עולה כי הקליטה במציאות של חירום מתמשך מציבה בפני העולים אתגר כפול: התמודדות עם מעבר למדינה חדשה והתמודדות עם מציאות של אי־ודאות ביטחונית, עומס רגשי והפרת השגרה. אתגר זה חושף פערים בין מדיניות קליטה שנבנתה עבור תנאי שגרה לבין חוויית הקליטה בפועל בעת מלחמה. פערים אלה באים לידי ביטוי בתחומי השפה

והתעסוקה, בעומסים מצטברים שלא תמיד מזוהים בזמן, במפגש עם בירוקרטיה ובתלות הגבוהה ברשתות קהילתיות ולא פורמליות.

הממצאים מדגישים כי זמינות שירותים כשלעצמה אינה מספקת. האופן שבו שירותים מתורגמים, מתווכים ונחווים בפועל הוא גורם מכריע בהשתלבות, ביצירת אמון ובהישארותם של העולים לאורך זמן. תואר אקדמי ו/או ניסיון מקצועי אינם מבטלים פגיעות. נהפוך הוא, לעיתים הם עלולים לעורר פגיעות נוספת בגלל ציפייה מערכתית שגויה כי העולים יכולים להסתדר בכוחות עצמם. תפיסה זו עלולה להוביל להיעדר ליווי דווקא בקרב אוכלוסיות בעלות פוטנציאל תרומה גבוה. מוצע לשקול הקמת צוות בין-משרדי לקידום תעסוקת העולים ולניצול מיטבי של כישוריהם המקצועיים וניסיונם המקצועי בזירה הבינלאומית.

לאור זאת, נייר עמדה זה מציע לראות בעלייה בתקופת מלחמה שלב קליטה מובחן, המחייב התאמות תפיסתיות ויישומיות במערך הקליטה. ההמלצות המוצעות אינן מבקשות בהכרח להרחיב את היקף השירותים, אלא לשנות את אופן פעולתם: מעבר מהנגשה טכנית לתרגום מערכתי, מדידה המבוססת על רציפות תפקודית, הכרה בשחיקה זמנית של מיומנויות, התאמת מענים לסגנונות התמודדות שונים ופיתוח שגרות קליטה גמישות למציאות של חירום מתמשך.

לבסוף, המסמך מדגיש את חשיבות שילובם של עולים שעלו בתקופת מלחמה כשותפים בעיצוב מדיניות הקליטה. עולים אלה מחזיקים ידע יישומי ממשי, הנוגע לאופן שבו מדיניות מתממשת בפועל בתנאים של אי־ודאות. הכרה בידע זה והטמעתו בתהליכי למידה מוסדיים עשויות לחזק את התאמת המדיניות למציאות המשתנה, לשפר את חוויית הקליטה ולתרום לחוסנה החברתי והלאומי של מדינת ישראל.

נייר עמדה זה אינו מבקש לתאר את מדיניות הקליטה "בפועל", אלא להוסיף לה שכבת ידע חיונית. האופן שבו המדיניות נחווית על ידי העולים עצמם הוא מרכיב מרכזי במימוש מדיניות קליטה, בבניית אמון ובחיזוק חוסן אזרחי. העלייה מצרפת בתקופת מלחמת חרבות ברזל מציבה בפני מערכת הקליטה הזדמנות לחשיבה מחודשת על הנחות יסוד, מבנים ותפיסות פעולה בעתות חירום.